

Cafè Filosòfic **IN DIVINA VERITAS**

Sessió 24. **Dilluns, 11 de Març de 2024**

Per a la propera sessió del Cafè comptarem amb la participació de l'Alessandro Scuro¹, que ens farà una breu dissertació inicial al voltant de la documentació que ens ha fet arribar i adjuntem tot seguit. La qüestió central serà:

Progrés és sinònim de benestar?

“Escoltem les paraules de Jochmann: «No tot el que ha passat està perdut». (No necessitem tornar-ho a fer). «No tot el que s'ha perdut s'ha quedat sense substitució». (Moltes coses s'han anat integrant en diferents formes superiors). I «no tot el que és insubstituït és com a tal insubstituïble». (Moltes coses útils abans ens resulten inútils ara).” Walter Benjamin

INTRODUCCIÓ

Avui dia es dona per fet que la màxima aspiració del gènere humà consisteix en el desenvolupament de mitjans que permetin satisfer les seves necessitats amb el menor esforç possible i un resultat cada vegada millor. Es considera cada avenç de la tecnologia com un increment del progrés i, per tant, com un augment del benestar general. Amb el temps la humanitat s'ha independitzat dels ritmes i cicles de la natura, superant els límits de la mateixa condició, substituint l'instint per la raó, demostrant ser l'únic animal que en comptes d'adaptar-se a l'ambient ha assolit adaptar l'ambient a les seves necessitats. L'evolució de la cultura, de les formes d'organització i relació social que contribueixen al benestar comú, s'associa amb el desenvolupament

¹ Alessandro Scuro (Gènova, Itàlia 1985) és autor de *Il lettrismo di Isidore Isou* (Massari, Bolsena 2014) i *Dal Lettrismo alla Creatica* a més de diverses publicacions sobre el Moviment Lletrista, la Internacional Situacionista i Charles Fourier apareguts en els diversos números de *Il punto della Situazione*, trobades periòdiques la setena edició de les quals va tenir lloc a Girona. Actualment treballa amb Francesco Deri a la realització de la pel·lícula *Sinpán*, basada en textos d'Antonio Machado i Walter Benjamin.

tecnològic i així s'estableix un recorregut lineal que, des de la precarietat de la vida salvatge, condueix a la comoditat de la vida moderna, des de la barbàrie fins a una civilització que es basa sobre aquests pressupòsits, considerant-se superior a les que la van precedir i a les que viuen contemporàniament sense haver assolit el mateix nivell de desenvolupament.

L'artifici mitjançant el qual l'ésser humà ha arribat a dominar la natura, fins al punt d'apoderar-se'n i corrompre-la, s'ha tornat condició necessària per a la supervivència, mecanisme inevitable i sense alternativa per no retrocedir cap a la barbàrie. Per això s'entén l'adhesió massiva a la ideologia del progrés, a la seva lògica indiscutible. La qualitat del progrés es mesura en relació al benestar material, sense tenir en compte els seus efectes sobre el pla de l'experiència.

El 1928, en ocasió de l'estrena europea del cinema sonor, Paul Valéry escrivia: «Ni la matèria, ni l'espai, ni el temps no són, des de fa vint anys, el que eren des de sempre». Al text, intitulat «La conquesta de la ubiqüitat» i citat per Walter Benjamin al principi de *L'obra d'art a l'època de la seva reproductibilitat tècnica*, l'autor somia amb les noves possibilitats ofertes per la unió de la física amb l'art, imaginant-ne les conseqüències. Valéry es complau de les oportunitats de gaudir d'imatges, de sons i de les sensacions que aquests susciten, en qualsevol moment, a qualsevol lloc, tal com ja passava amb la llum, el gas i l'aigua, disponibles a domicili mitjançant un simple gest. Més que sobre els efectes d'aquestes mutacions sobre el procés de creació, el text es concentra sobre la manera com això afecta la recepció de l'obra d'art.

El segle que ha passat des de llavors ens ha acostumat a la ubiqüitat, no només de l'energia o dels fenòmens sensibles, sinó també dels coneixements i de les relacions socials, essent avui dia possible, per mitjà d'un dispositiu adequat i de un simple gest del dit, accedir no només a imatges o sons, sinó a qualsevol tipus d'informació i interaccionar amb qualsevol, sense importar la distància, en temps real. La velocitat i la freqüència amb què ens movem a l'espai tampoc no tenen antecedents en la història. Els fenòmens descrits per Valéry en els seus inicis avui dia són completament

normalitzats i afecten fins a tal punt la quotidianitat, les relacions i els processos de coneixement que és possible afirmar que la humanitat ha accedit a una dimensió inèdita de l'existència.

Si l'home és l'animal que s'ha especialitzat més en fabricar eines capaces d'auxiliar-lo en les seves tasques, estalviant-li temps i esforç, la seva capacitat més sorprenent s'ha demostrat inventar tècniques per a la conservació i la transmissió de la memòria, de les experiències viscudes i del coneixements adquirits. És sobre aquest procés sobre el qual es basa l'evolució de l'espècie humana i és la selecció d'experiències i coneixements que en deriva que defineix les condicions del present, els seus límits i les seves possibilitats.

«El lloc que les produccions intel·lectuals ocupen en el patrimoni històric no es determina únicament, ni tampoc majoritàriament, per la recepció immediata. Al contrari, la seva recepció és gairebé sempre indirecta i s'efectua per mitjà de produccions d'altres autors –precursors, contemporanis, successors– que una afinitat electiva lliga el seu creador. La memòria dels pobles no pot evitar algun tipus d'agrupament dels materials de la tradició. Amb el temps, el que no entra a cap agrupament està destinat a l'oblit».

Amb aquestes frases Walter Benjamin comença el seu comentari a *Els retrocessos de la poesia* (1828) de Carl Gustav Jochmann (1789-1830), autor del qual ens han arribat poques notícies i l'obra del qual és pràcticament desconeguda. La unicitat i el valor d'aquest text, segons Benjamin, resideixen en la seva construcció i en «l'amplitud de les tensions filosòfiques que el travessen». Jochmann considera el progrés i les seves lleis a partir de la funció complerta per la poesia al llarg del temps. Per a l'ésser humà, en els seus orígens, la poesia no és només la primera forma de llenguatge i comunicació, sinó que representa la tècnica més rudimentària de conservació i de transmissió de les experiències viscudes i dels coneixements adquirits, la primera forma de memòria col·lectiva. Això passa en un context en què una imaginació totpoderosa és l'única facultat humana suficientment desenvolupada, l'única que pot conduir les accions i el pensament dels homes.

Més endavant, tècniques i eines més elaborades i eficaces, entre les quals l'escriptura i la consegüent codificació de les llengües, són adoptades destituint la poesia de la funció original. **Cada avenç de la tècnica en aquest sentit s'ha d'interpretar com una reducció del poder de la imaginació sobre els pensaments i les accions dels éssers humans, però alhora correspon a una millora de les condicions generals de la humanitat, un progrés.**

Cada descobriment i cada invenció, és a dir, cada innovació, sobrepassa els coneixements i els procediments anteriors, tornant-los obsolets, inservibles i ineficaços dins del nou context. El progrés alimenta la tendència de «considerar perdut tot el passat i insubstituït i insubstituïble tot allò perdut». Així s'entén que «una simple ullada simultània als cants del món antic i als poemetes dels pobles moderns ens demostren que els passos d'aquests darrers pel camí de la poesia han estat qualsevol cosa menys progressos [...] i que el mestre del poble s'ha convertit avui en el contertulià que ajuda a matar el temps a unes quantes persones de bona família». A partir del moment imprecís en què totes les facultats espirituals de l'home, el desenvolupament de les quals és potencialment infinit, han aspirat a una única meta (el progrés material), «tot intent de resoldre amb l'única ajuda de la imaginació les tasques d'altres aptituds no només allunya la meta proposada, sinó que fins i tot la torna impossible; tota intervenció de la imaginació en l'àmbit d'una facultat de l'ànima posterior és sens dubte una fallada, i cadascuna de les seves creacions en el cercle de la realitat en una il·lusió».

Si aquest fenomen és un signe dels temps, una conseqüència inevitable del progrés, un efecte irreversible dels avenços tecnològics, **arribarà un moment en què els artefactes que l'ésser humà ha inventat per millorar la seva condició material esdevindran tan indispensables que substituiran, per inútils, les facultats intel·lectuals que anhelen assolir la felicitat?** Dit d'una altra manera, a l'època en què el debat sobre la intel·ligència artificial monopolitza la discussió i la tecnologia influeix en cada faceta de la vida, **arribarà un moment en què la intel·ligència i les habilitats de l'home esdevindran ineficaces per a millorar la seva pròpia condició?**

ANNEX

“Los retrocesos de la poesía”, de Carl Gustav Jochmann (1828).

https://elea.cat/pdf/IN_DIVINA_VERITAS_sessio_24_annex.pdf

Cafè Filosòfic **IN DIVINA VERITAS**

Organitza:

ELEA
ESCOLA DE FILOSOFIA
PENSAMENT · DIÀLEG · TRANSFORMACIÓ

\ www.elea.cat

Col·labora:

LADIVINA
ESPAI CREATIU